

չափութեան պաշտօնովս հարկադրեցայ հեռաւոր անկիւններ ու ցիցեր դիտել, աջքիս կարճատեսութիւնը գնաց ու զարմանալի հեռատեսութիւն մը ստացաւ. բայց երբոր մանրանկարի ու վիմագրութեան ետեւէ եղայ, նորէն սկսաւ աջքիս տեսութիւնը տկարանալ ու վերջի աստիճանի կարճատես եղայ. այն ատենէն ի վեր է, ամիս մը որ լեռներու վրայ ճամբորդութիւն ընեմ՝ մէկէն աջքս հեռատես կըլլայ, եւ երբ քանի մը օր նստիմ միակերպ գրեմ կարգամ, կարճատես կըլլայ :

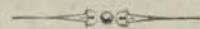
« Այս երեւոյթը մէկնելու համար մարդուս աջքը դիտակի կընմանցընեմ, զոր ուզածնուս պէս կերկնցընենք ու կըկարճեցընենք որպէս զի աջքերնուս յարմարի, վասն զի աջքերնուս չորս դին պատած ջղերն ոչ միայն գանիկայ կըր դարձրնելու կըծառայեն, այլ նաեւ ճնշելով գայն՝ տեսութեան վառարանը կերկնցընեն կամ կըկարճեցընեն : Բայց որովհետեւ այս գործողութիւնը դիտակին վրայ եղածին պէս մէկէն ջրլլար, այլ քիչ մը ժամանակի ու երկայնատեւեան կարօտ է, մեք անհամբերութեամբ կըսկսիմք՝ աջքերնիս տկարացեր է ըսելով ակնոց գործածել, եւ անով այս պակասութիւնը փոխանակ շտկուելու կաւելնայ, վասն զի աջքին ջղերը անգործութեան կըվարժին ու կըբրտանան :

« Աջքերուս տեսութեան այլ եւ այլ անգամ սրանալուն ու կարճընալուն համեմատ ակնոցներուս ապակին ալ փոփոխեցի. բայց ուզելով փորձս մինչեւ վերջը տանիլ, ակնոցներս մէկդի ձգեցի, եւ տեսայ որ աջքերս որ յառաջ առանց ակնոցի մօտէն կամ հեռուէն չէին տեսներ, ապակիներուն օգնութենէն յուսահատած՝ սկսան նորէն տեսնել : Ոմանք նախապաշարմամբ մտքերնին դրած են քէ գիշերը լուսով կարդալը, մանաւանդ մանր գիր կամ մանր բան բանիլը վնասակար է : Փորձով հաստատեր եմ որ ընդհակառակն աջքին տեսութիւնը անվնաս պահելու համար ամենահարկաւոր է երիկ մարդկանց գիշեր ցորեկ կարդալ, եւ կնիկ մարդկանց գիշեր ցորեկ կար կարել, բան բանիլ. եւ այս կրթութենէն տասներինգ օր ետ կենալը բաւական է մարդուս աջքին տեսութիւնն ալայլելու. քեզետեւ աշխատանքով ու ջանքով նորէն կընայ մարդ առաջին կատարելութիւնը ձեռք բերել :

« Համոզուած եմ քէ այն մարդիկն որոց ծնողքը կարճատես չեն եղեր, կընան աջքերնուն տեսութիւնը սրել՝ հետզհետէ ակնոցներուն աստիճանը պակսեցընելով, եւ նոր եղած կարճատեսք կարող

են բոլորովին ակնոց գործածելու սովորութիւնը բողոլ, ինչպէս որ ես ալ ըրի, եւ ինծի պէս կըտեսնեն որ աջքերնին քանի կերբայ կըսորոյ : Այս բանիս համար պետք է ստեպ կարդալ, մանաւանդ գիշերը, բայց միշտ լուսամփոփ (abat-jour) ունեցող կանթեղի նուազ լուսովը, որպէս զի լուսոյն ճառագայթները ուղղակի աջքին գարնելով չվնասեն : »

Փափաքելի է որ Պ. Ժոպարին փորձն ամեն կարճատեսքընեն. վասն զի երբ յաջողին՝ ակնոցի պէտքեղ գործիքի մը մեծ գերութենէն կազատին, եւ այս գերութեան ինչ ծանր ըլլալը երկար ժամանակ անոր համն առնողները միայն գիտեն : Արեւելցիք ծուռ կարծիք մըն ալ ունին որ կարծեն քէ ակնոց գործածելն մարդուս աջքին հանգստութիւն կուտայ. ուստի շատ անձինք տեսեր եմք որ աջքերնիս յոգնած են՝ հանգչին ըսելով սկսեր են ակնոց գործածել, եւ քաջատես աջքերնին իրենց տգիտութեանը զոն ըրեր են : Արդ այնպիսեաց փորձով կըսեմք որ ակնոցին ապակիները փոխանակ աջքին յոգնածութիւնը տանելու՝ կաւելցընեն. եւ այս բանիս ճշմարտութիւնը դիւրաւ հասկընալու համար բող դիտեն որ ակնոց գործածող անձինք մէկ ժամի մը չափ այն գերութեան գործիքը կընէն յետոյ երբոր կընանեն, ինչպէս կըսկսին աջքերնին շփել շփշրփել, որ անոնց սաստիկ յոգնածութեանն ու տանջուելուն յայտնի նշան է :

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարայարութիւն. Տես էջ. 41, 115, 154.)

Դ.

ԱՆՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԱՆՁԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ.

1. Երբոր մէկուն բան մը կըհարցընեն՝ գլուխը շարժելով միայն պատասխան կուտայ. եւ Ո՛չ, չէ ըսելու տեղ *ՅԵՔ* կըսէ :

2. Այն միջոցին որ ուրիշները հետը կըխօսին, ինքը մատուրներովը կըխաղայ, անոնցմով քովի սեղանին կամ նստած արողին վրայ բմբուկ կըզարնէ :

3. Ամենուն առջեւ կըյօրանջէ առանց ձեռքը բերնին առջեւ բռնելու :

4. Չկրնար ուրիշներու քովէն քիչ մը զատուիլ՝ առանց զատուելուն պատճառը հասկըցընելու անոնց :

5. Պառկելու գնացած ժամանակը չգար ծնողաց ձեռքը համբուրելու կամ սիրոյ եւ յարգանաց ուրիշ նշան մը տալու :

6. Մեկուն դանակ, պատառաքաղ, զմէլին, կտրոց տալու ատեն կօթին տեղը բերնին կողմը անոնց կերկրեցնէ :

7. Փուճ բան մը ցուցնելու համար ուրիշներուն հարկաւոր խօսակցութիւնը կընդհատէ :

8. Ընկերութեան մէջ անդադար ժամացոյցը կըհանէ կընայի. չմտածեր որ անով տեսնողները կըկարծեն որ իրենցմէ ձանձրացեր է, եւ կամ փառաւոր ժամացոյց ունենալը կուգէ անոնց իմացընէ :

9. Մեկը բաշկինակ կամ բուղթ մը որ գետինը ձգէ, ամենեւին չփութար որ վերցընէ տայ. չգիտեր որ այսպիսի փոքրիկ ծառայութիւններով տղայք իրենք զիրենք շատ կըսիրցընեն ու ազնիւ սիրտ ունենալին կըյայտնեն :

10. Օտարի պարտեզն որ մտնէ, առանց հարցընելու ծաղիկ կամ պտուղ կըփրցընէ, չսպասեր որ ուրիշները զինքը յորդորեն : Գիտնալու է որ մարդս եւ ոչ բարեկամին պարտեզէն բան փրցընելու է առանց հրաւիրուելու :

11. Մարմնոյ պակասութիւն ունեցողներուն ձեւերը կընէ :

12. Թէ որ յանկարծ մեկը ոտքին վրայ կոխէ կամ անգգուշութեամբ զինքը քիչ մը հրէ, դառն յանդիմանութիւններ կուտայ : Աչք չունիս, առջեւդ չնայիս կըպոռայ. որ ընդհակառակն երէ այն պակասութեան մէջ գտնուողն իրմէ բողբոսիւն ուգեր, ինքն անոր սիրտ տալով պէտք երգրուցեր. Բան չկայ, Պարոն. հոգ մ'ընէք, ամենեւին ցաւ չիմացայ, եւ այլն :

13. Ինքը մեկուն մեկալին ոտքին կըկոխէ ու փոյրը չըլլար. որ երէ սխալմամբ ալ կոխելու ըլլար, պիտի դառնար բողբոսիւն ըրէք, Պարոն, պիտի ըսեր ու անոր սիրտը պիտի առնէր :

14. Երբ տեսնէ որ մեկը զինովութեամբ խեղքը կորսընցուցեր է, վրան ցաւելու տեղ որ այնպէս ինքզինքը անբանից կարգը իջուցեր է, անոր հետը կիյնայ, եւ այնպիսի անմարդավայել տեսարանով կըգուարճանայ :

15. Յուցընել ուզած անձը, կամ որոն վրայ որ կըխօսի՝ մատովը կըցուցընէ :

16. Իբր Բէ բնակարանին մէջ ինքը միայն ըլլար՝ ուրիշի առջեւ յօրանջելով կերգէ, կըխօսի ու այլանդակ ձայներ կըհանէ :

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԶՐԻ ՄԷՋ ԼՈՂԱԼՈՒ ՎՏԱՆԳՆԵՐՆ ՈՒ ԱՆՈՆՅՄԷ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՀՆԱՐՔԸ.

Ամարուան տաքուն ընդարձակ ու վազուկ ջրի մէջ լողալը մարդուս մարմնոյն ճրջափ օգտակար ըլլալը յայտնի է ամենեցուն. բայց եւ այս օգտակարութիւնը ճրջափ անգամ շատերուն մահուան պատճառ կըլլայ. անոր համար կրկին եւ կրկին կըպատուիրեմք, մանաւանդ երիտասարդաց որ դոյզն գուարճութեան մը իրենց կեանքը չգոհնեն, մեծ խոհեմութեամբ լողան եւ մինչեւ որ լողայ լաւ չգիտնան՝ իրենց մէջքէն խորը չերթան :

Լողի վտանգները բազմաթիւ են. մէք անոնց ամենէն սոսկալիներուն վրայ խօսինք որ երեք են, այսինքն յորձանք՝ Բմրութիւն ծնկանց եւ ջրային բոյսք :

Յորձանքը կյոր ու արագ շարժում մըն է որ վազուկ ջրի երեսը կըպատահի : Յորձանքի մը կեղորոնը միշտ ձագարածու կըփորուի, եւ իր սաստկութեանը համեմատ կյորութիւնը մեծ կամ պզտիկ կըլլայ : Ընդունայն տեղ մարդս յորձանքի հետ կըկոտրուի, անոր դէմ դնելու՝ ձեռքէն ազատելու կաշխատի : Զարաջար կաշխատի, անդադար իր վրայ դառնալովը բոյր որոյժը կըկորսընցունէ եւ մէջէն ալ չկրնար ելլել : Ինքզինքդ յորձանքին բող, ինքը միայն կրնայ գրեզ ազատել : Զնս դիտած որ երբոր յորձանքի մը վրայ անշարժ մարմին մը որ նետուի, զոր օրինակ տեսնա՞մը, փայտի կտոր մը, ինչպէս անիկայ իր վրայ կըդառնայ կըպտուտկի եւ աներեւոյթ կըլլայ : Զրին տակն ալ չկենար կըդառնայ, բայց ձեւացուցած շրջանը երբալով կըլայննայ, եւ այնպիսի տեղ կըհասնի ուր ալ յորձանքին գօրութիւնը վրան չազդեր. այն ատեն հոսանքին խաղաղ կտորը կըմտնէ, նորէն վեր ջրին երեսը կեցէ եւ դարձեալ կըսկսի իր ընթացքն առաջ տանիլ : Եւ այս գործողութեան համար երկար ժամանակ պէտք չէ : Դուն ալ ուրեմն այս անշարժ մարմնոյն պէս ըրէ, բող ինքզինքդ, գնա ջրին տակը, եւ ապահով եղիր որ յորձանքը գրեզ շուտով վեր կըհանէ : Քանի մը բռնէ ջրին տակ կենալը լուղորդի մը համար բան չէ :

Ծնկուրներուն Բմրութիւնը ջղերուն ու մկանանց յանկարծական քաշուելէն յառաջ կուգայ, որ լուղորդին սաստիկ ցաւ պատճառեցէն գատ՝ ջրորդուր անոր որ շարժում մը ընէ : Այսպիսի ատեն պէտք է որ կռնրկի վրայ կենայ ու ձեռուրներովն ինքզինքը վեր բռնէ : Յետոյ քիչ քիչ ոտքը վեր վերցընելու է ինչպէս Բէ կռունկին (եօքէ) վրայ